

Radikal

38 olurken Diyarbakır yürümedi

KENAN BAŞARAN

Türkiye / 25/12/2011

Dersimli sanatçı Metin Kahraman, Dersim 38'in etnik değil inaç katliamı olduğunu savunarak "38 olurken Diyarbakır yürümedi" diyor.

Yakın tarihi Türkiye'nin peşini bırakmıyor, yüz çevirse de. Bu kez 'el oğlu' müsaade etmiyor. Fransız Parlamentosu kararı gibi... 1915, Amerikan Senatosu'nun 'ne isim koyacağı' vesilesiyle en azından her nisanda gündeme geliyor. Bizim için sürpriz Başbakan'ın Dersim 38 özürü oldu.

Önemli bir adımdı. Ne var ki özür dilenecek o kadar çok yara var ki... 6-7 Eylül, Maraş, Çorum ve Sivas diye uzayıp gidiyor liste. İyileştirmekten kaçınıp üstünü örtmeye çalıştıkça açılıyor o yaralar. Çünkü bu yaralar toplumsal yaralar. Yüzleşilmedikçe de kapanmayacaklar...

Birbirinden rol çalacak o kadar çok meselemiz var ki gündemimiz bu nedenle hızla değişiyor. Van'ı bile unuttuk. Buna inat, Dersim 38'e bir 'geri pas' yapalım. Metin Kemal Kahraman kardeşlerin Metin'i ile Dersim üzerine paslaştık. Kemal de olsun isterdik ama 88'den beri memleketinden sürgün. İsrail karşıtı bir eylemden ötürü 4 yıl yattıktan sonra Almanya'ya iltica etti. İklim değişti, Akdeniz oldu ya şimdi, o da dönmek için uğraşiyor. En çok da Metin istiyor: "Türkiye'deki konserlerin bütün eziyetini ben çekiyorum çünkü." Ara pas: Kemal Kahraman ile de mektuplaşarak paslaştık. Bu kısım da yarın... Başbakan'ın Dersim 38 için özür dilemesi çok mühim ama arkasından gelen siyasetin 'ihaleyi birbirine yıkma' kavgası da bir o kadar ibretlik! Arşivlere bakılsın fakat Dersim 38'i gün gün isim isim söze döken ağıtlar ne güne durur: Şere diyare Laç'ı serü, asmén ra ax, roz vınto (Gidin Laç Deresi'nin üstüne bakın, güneş donmuş kalmış gökyüzünde)...

Ağıtlar söylüyor: 'Atatürk, İnönü ve Bayar'

Kahraman kardeşler, inançlarından masallarına, düğün türkülerinden ağıtlarına kadar 20 yıldır Dersim kültürüne dair kayıtlar yapıyor, albümler yayımlıyor. Kemal Kahraman'ın eşi Maviş Kahraman da önümüzdeki günlerde 'Dersim Ağıtları' isimli bir albüm çıkaracak. Albüm'de Çanakkale'den Sarıkamış'a kadar birçok acıya yakılmış Zazaca ağıtlar olacak. Boşuna "Dersim'in en iyi tarihçileri müzisyenlerdir. 38'in de. 10 belgesel yapacak kadar malzeme var" demiyor Kahraman. Sorumlu arıyoruz ya(!) "Peki ağıtlar Dersim 38'den kimi sorumlu tutuyor?" "Atatürk de İnönü de Bayar da geçiyor ağıtlarda" diyor Kahraman fakat ekliyor: "Aslında hepimiz sorumluyuz." Kahraman, Başbakan'ın özürünü önemsiyor 'Yetmez' şerhiyle: "Maraş, Çorum, Madımak, geriye doğru ne kadar

karanlık nokta varsa; 6-7 Eylül de Ermeni katliamı da konuşulmalı.”

Reşit her Dersimli'nin 'yol' gelsin diye 12'şer gün çalıştığı Dersim'de 38 neden yaşandı? Kahraman'a göre Dersimli 'olduğu gibi' kabul edilmeyince '38' oldu: "Orası bağımsız, otonom bir yerdi. Kendini bağımsız hisseden bir yer niye isyan edecek. Kendi kendine mi isyan edecek. Sadece kendini korumak istiyordu. Osmanlı'ya da öyle kabul ettirdi." Otonomi, 'tek millet' yaratmak isteyen Cumhuriyet'e tersti tabii! "Otonomi mi feodalite mi" diyerek, Kahraman'a 'resmi gerçekleri' hatırlatıyorum: "Bu Osmanlı'dan beri devletin kendine saplantı yaptığı bir mesele. 'Seyidler sömürü düzeni kurmuş falan' deniliyor. Yılda bir kere pirine verdiği lokma mı sömürü oluyor? Seyidler hedef alınmıştır. Dersim'in inancı, ikrarı hedef alınmıştır. Alishir'in başını kim kesti? Bir rayber! Rayber, Alevilerde önden giden adam demek.Önemli bir konumda. Bir raybere baş kestirdiğinizde bu kurum Dersim'de bitmiş demektir. Hangi aşireti milis konumuna düşürürseniz pirlık kurumu yıkılmış demektir."

İslam'ın içinde mi dışında mı denilerek sürekli tartışılan Dersim'in inancı neden hedefe konuldu? Şeyh Bedreddin'e de bir pas gerektirir bunun cevabı: "Alevilik ve benzeri inançlar Bizans'da da Osmanlı'da da hep bir karşı çıkışı temsil etti. Bunların savunduğu düzen biraz komünal sistem. Zaten 'rıza memleketleri' deniliyor. Şeyh Bedreddin'in kurmak istediği sosyalist sistem esasen Dersim'de var olan ve 'Kurmancıye' denilen sistemdir. O yüzden Dersim binlerce yıldır muhaliflerin kalesi konumundaydı."

'93 daha vahimdir'

Dersim 38 bir Zaza katliamı mı, yoksa 'eşkıya isyanı'nın bastırılması mı? Kahraman, "Hayır" diyerek başka bir kapı açıyor: "38 Kerbela'dan beri gelen bir süreçtir desek yanlış bir şey söylemiş olmayız. O yüzden 38, inanç üzerine kuruludur. Kimse; Lazlar da Kürtler de başka çevreler de 'Allah kurtarsın' demedi. Birçok beyitte de 'Kes mare ne vato Allah kurtarsın' deniliyor. Beyit Zazaca ama iki kelime Türkçe: 'Allah kurtarsın' Niye? Çünkü bunu vurgulamak istiyor. Anadolu'da herkes Dersimlilerin katledilmesinde hemfikir olmuştur. Dersim katledilirken Diyarbakır'da yürüyüş olmamıştır, Hakkâri'de de Mardin'de, Kars'ta da başka yerde de..."

Sohbet sırasında Kahraman'ın dili sık sık 38'den 93'e 'sürçüyor'. Çünkü kendisi de 93'ün mağduru. Onun da ailesinin evi barkı yakılmış ve göçe zorlanmış. O yüzden "Dersim 93, 38'den de vahim" diyerek, bizi biraz daha 'taze yaralar'a getiriyor: "Bugün gidin yüzlerce yaşlıya, size 38'i anlatır ama bir de 93'ü anlatır. Çünkü bir yıl içinde 800 köy boşaltıldı, 40 bin insan yerinden edildi. Yani 93 ikinci bir 38'dir. 38 bitmeyen bir süreçtir."

"Çünkü Dersim'in dağlarında hep eşkıya geziyor?" diyerek yine 'resmi bir pas' atıyorum, Kahraman da bir misalle karşılık veriyor: "38 katliamından 5 yaşındayken kurtulan Xece ana var. Epey sürgünden sonra 20 yaşında kendisini İstanbul'a atmış. Kendisinden 15 yaş büyük bir Laz'la evlenerek kurtulmuş. O Laz için diyor ki 'Sevgi nedir, aşk nedir, hayat nedir o öğretti.' Sorduk, '38'i neden tartışmalı'. Şunu dedi: 'Evladım Türkiye'nin geleceğinde bir karanlık nokta kalmasın diye. Bu karanlık nokta durdukça Dersim'in dağlarından inmeyecekler' dedi." Özürler iyi güzel ama... Amasını da final pası niyetine Kahraman söylesin: "Dersim son 20 senede dilini kaybetti. Her devirde devlet sadece değiştirmeye geldi; ya camiyle ya da silahlarıyla. O yüzden 38 tartışması Anadolu halklarının vicdanında bir kapı açmalı. En çok da sağcılar..."

Dersim'e, oy almak için bir şey yapmayın

Alevi açılımı, Tunceli Üniversitesi'nde Zazaca bölümü açılması, Dersim 38 özürü... Bunların hepsi olumlu gelişmeler ancak bunlar yapılarak bir şey bahşedilmiyor aslında. Yıllardır sana yasak olan bir hizmet, şimdi sana yavaş yavaş dönüyor. Bunun için minnettar olmaya lüzum yok. Bir kusurdu zaten, düzeltiliyor. Dersim halkı doğru yapıldığında "Erdoğan'a helal olsun" diyor fakat oy vermelerini beklemeleri yanlış. Çünkü halkın bir kasılması var. Bir de "Bana bunu yapacak ama acaba ne alacak" diye çekiniyor. Çünkü iktidar hep değiştirmeye geliyor orayı. Bir kimlik partisi olarak BDP ise Dersim'de iki dönem seçildi Ama BDP, Dersim'in farklılıklarını ve hassasiyetlerini iyi göremedi. Irak'tan Belçika'ya saysanız 15 Kurmancı kanalı var ama bir tane bile Zazaca kanal yok. Bunu esasen devlete de sormalı.BDP bu eksikliklerini gidermeli. 1993'ten beri Zazaca diye bir şey kalmadı. Köyleri de kalmadı. Her hafta bir intihar haberi duymak mümkün. İnsanlar kendini suya atıyor. Sıkışmış bir toplum, travmatik bir durum var orada.

Tedaviye ihtiyacımız var

Dersimlilerin travmaları devam ediyor. Hepimizin tedaviye, rehabilitasyona ihtiyacı var. Biz bu değiliz, şu değiliz demek.. Yeter ya! Bu kadar isim, bu kadar yakıştırma... Ben bile 20 yaşlıyla görüşükten sonra travmatik durumlar yaşadım. Acıların peşine mi düşeceğiz hep? Burada çok başka cevherler var oysa...

Yapılanlar yeterli değil. Dersim yöresine yönelik Zazaca bir televizyon kurulmalı. Neden TRT Şeş'te yarım saatlik yayınlara geçtiriliyor.

Dersim'de çok devlet vardır. Herkes oraya hâkim olduğu iddiasındadır. HES'ler, boşaltılan köylerin iadesi, geri dönüşler çözülmeli.

Ağıtların hiçbirini söylemek istemem. Düğün türküleri söylemek istiyoruz. Dersim'in Lokman Hekimleri adlı bir çalışma yapıyoruz.

Dersim'deki isimler değişmeli. Sabiha Gökçen de. Bu, Atatürk'e saygısızlık değil. 38'i unutmak istiyoruz. Yaşlılar da bunu diyor.